

Na 56 jaar weer een vondst van de Grote ribhoren *Boreotrophon clathratus* (Linnaeus, 1767) op Terschelling

Kees Peeters

Summary. For the second time in 56 years a shell of *Boreotrophon clathratus* (Linnaeus, 1767) was found on the Wadden island of Terschelling. The possible origin and geological age of the specimen are discussed.

Grote ribhoren

De Grote ribhoren *Boreotrophon clathratus* (Linnaeus, 1767) (synoniemen *Trophon clathratus* en *Trophonopsis clathratus*) wordt in Alf *et al.* (2021) als volgt beschreven: “15-25 mm, spindle-shaped, of average thickness; with about 4 rounded to shouldered whorls, often with distinct shoulder edge; periphery rounded; sculptured by about 10 lamellar ribs reaching down to base and siphonal canal; suture deeply incised; base concave; columella widened, smooth; aperture oval, inside smooth, siphonal canal of medium length, open, directed leftwards, outer lip varix-like thickened; basic colour tan to brown, siphonal canal sometimes with brown tip, ribs often brighter, aperture white to tan.” (15-20 mm, spoelvormig, gemiddelde schelpdikte, met ongeveer vier afgeronde tot duidelijk geschouderde windingen; laatste winding afgerond; met een sculptuur van tien lamelvormige ribben die tot aan de basis en het sifokanaal lopen; diep ingesneden suture; basis [van de teleoconch] concaaf; columella verbreed, glad; mondopening ovaal, glad van binnen; sifokanaal van gemiddelde lengte, open, naar links gebogen, buitenlip varix-achtig verdikt, basiskleur geelbruin tot bruin, sifokanaal soms met een bruine punt, ribben vaak lichter gekleurd, mondopening wit tot geelbruin).

Verspreiding

De huidige verspreiding van de soort is arctisch circumpolair; Bouchet & Warén (1985) noemen als meest zuidelijke voorkomen New England, West- en Oost-Groenland, IJsland, de Faeröer eilanden en de Lofoten. In de recente overzichtswerken voor Nederland (De Bruyne *et al.*, 2013, De Bruyne, 2020), België (Fraussen & Wera, 2010), de Britse eilanden (Hayward & Ryland, 2012) en Duitsland (Wiese & Janke, 2020) wordt de soort niet vermeld of met de kanttekening dat het om (sub)fossiele exemplaren gaat of om twijfelachtige determinatie(s). Alle vondsten van de Nederlandse kust worden derhalve als (sub)fossiel beschouwd. In de geraadpleegde archieven van Waarneming.nl, Fossiel.net en het Centraal Systeem van de Strandwerkgemeenschap zijn alle (vondst)meldingen van deze soort met één uitzondering afkomstig van (suppletie)stranden in Zeeland.

Die uitzondering betreft de vondst van Gerrit Doeksen op 30-01-1965 in gruis bij paal 22 op Terschelling; een grijs huisje van 27 mm dat later door Gerard Spaink is gedetermineerd als *Boreotrophon clathratus*. Deze vondst is vanwege de zeldzaamheid, inclusief een foto van dit exemplaar, opgenomen in De Bruyne & De Boer (2008).

Fig. 1. Het exemplaar van *Boreotrophon clathratus* dat Gerrit Doeksen in 1965 op Terschelling vond. Foto's Gerrit Doeksen.

Wéér op Terschelling

Ruim 56 jaar later, op de 25e van de koelste meimaand sinds jaren, bezocht ik samen met mijn echtgenote Hannie Kroonsberg en Gerrit Doeksen het strand van Terschelling tussen paal 19 en 20. De dagen daarvoor had er flink wat wind gestaan vanuit het zuidwesten en door de ‘meibloei’ van algen was de vloedlijn dagenlang bedekt geweest met een dikke laag schuim. Dat was nu beduidend minder en bij aankomst op het strand bleek het laag water te zijn. Er lag veel veen in diverse formaten, maar helaas geen barnsteen, iets dat je dan ook kunt verwachten.

Zo’n wandeling gaat meestal volgens het geijkte patroon: op de heenweg lopen we langs de waterlijn en op de terugweg volgen we de hoogwaterlijnen. Mijn vrouw heeft een zwak voor het huisje van de Wulk omdat “het zo’n fraai staaltje van natuurlijke constructie is”. Het is daarom niet verwonderlijk dat zij uit een hoogwaterlijn een huisje pikte dat om de een of andere reden opviel. Ze liet het me zien met de vraag: “Is dit ook een Wulk?” Tja, het grijze huisje van zo’n 2 cm had wel iets weg van een Wulk, maar ook weer niet; het was nogal lang. Dus het probleem aan Gerrit Doeksen voorgelegd die er ook wel een Wulk in zag, maar atypisch, eigenlijk iets te langgerekt en overduide-

lijk met de nodige beschadigingen. Voorlopige veldbenaming: 'Wulk', met de intentie er thuis verder naar te kijken. Gezien het weer (de maximumtemperatuur die dagen was 12 à 13 graden) werd het ook tijd om het strand te verlaten.

Na dit soort dagen plaats ik in de loop van de avond bijna altijd een beknopt verslag van de vondsten van die dag op de Facebookgroep van de NMV; dit keer waren dat onder meer een fraaie klep van de pleistocene strandschelp *Macra stultorum plistonaeerlandica*, een gave Messchede *Solen marginatus*, meerdere doubletjes van Rechtsgestreepte platschelp *Fabulina fabula* en het slakkenhuis dat ik presenteerde als een pathologisch gevalletje van de Wulk *Buccinum undatum*. Bij het maken van foto's met de mobiel viel me, naast de sterke verwerking en de duidelijk zichtbare sporen van de borende worm *Polydora ciliata* (Cadée & Wesseling, 2005), op dat bij dit huisje de tophoek van de mond veel groter is dan bij de Wulk.

Dat laatste zagen kennelijk meer mensen, want ongeveer per kerende post kwam de vraag of het wellicht een *Boreotrophon* zou kunnen zijn. Daar was men het snel over eens en ik zag er ook wel wat in. De soort slingerde aanvankelijk nog wat tussen *B. truncatus* en *B. clathratus*, maar na het plaatsen van de foto's op de Facebookgroep 'Strandfossielen' kwamen we met z'n allen uit op *Boreotrophon clathratus*. Doorslaggevend daarvoor waren de relatief wijd uiteenstaande ribben (in dit geval vrijwel afgesleten tot kleurbanden) – die bij *B. truncatus* veel dichter bij elkaar liggen – in combinatie met de hoogte van de schelp. De maximale hoogte van *B. truncatus* ligt op 15-18 mm terwijl dit exemplaar 22,5 mm meet; als we wat compenseren voor verlies aan boven- en onderzijde komen we op zo'n 25 mm uit.

Fig. 2. Het exemplaar van *Boreotrophon clathratus* gevonden door Hanne Kroonsberg op 25 mei 2021, tussen paal 19 en 20 op Terschelling. Foto's Kees Peeters.

Dit is de tweede melding van deze soort van de Waddeneilanden, als het in dit tempo doorgaat duurt het misschien weer ruim 50 jaar voor het volgende exemplaar wordt gevonden...

Datering

De Waddeneilanden en Terschelling in het bijzonder kennen een rijke Eemien fauna met soorten als *Acanthocardia aculeata*,

A. echinata, *A. paucicostata*, *A. tuberculata*, *Macra stultorum plistonaeerlandica*, *M. glauca*, *Veneropsis aurea scenescens*, *Solen marginatus* en *Bittium reticulatum*. Allemaal zogenaamde Lusitanische soorten (dat wil zeggen: soorten die thans ten zuiden van het Nauw van Calais leven) en die indicatief zijn voor de hogere gemiddelde jaartemperatuur die voor het Midden-Eemien wordt aangehouden.

Uit grondboringen is *Boreotrophon clathratus* bekend uit afzettingen die met enig voorbehoud als Laat-Eemien of mogelijk Vroeg-Weichselien kunnen worden gedateerd; de noordelijke herkomst past goed bij een lagere gemiddelde jaartemperatuur. De soort is bijvoorbeeld aangetroffen in de boring Castricum (persoonlijke mededeling Frank Wesselingh). Deze datering zou ook van toepassing kunnen zijn op het op Terschelling gevonden exemplaar.

Voor het oosten van Engeland (British Museum, 1968) en ons eigen Zeeland [Bloklander & Brouwer (1945) en door Van Regteren Altena *et al.* (1965)] wordt de soort gedateerd als Pliocene tot Oud-Pleistoceen. De Nederlandse publicaties verwijzen naar Tesch (1912), die weer, met enige kanttekeningen, refereert aan Lorié (1887). In alle Zeeuwse gevallen betreft het geremaneerde huisjes: materiaal opgezogen door schelpenzuigers en/of afkomstig van suppleties. Voor het Waddengebied wordt een dergelijke herkomst en datering echter onwaarschijnlijk geacht; afzettingen van die ouderdom zitten daar veel dieper in de ondergrond.

Dankwoord

Dank aan Rien de Ruijter voor de gegevens uit het Centraal Systeem van *Boreotrophon*-soorten, aan Gerrit Doeksen voor de stranduren, de foto's van zijn exemplaar en het doorlezen van meerdere versies van dit artikel en aan Frank Wesselingh voor de gedachtewisseling over de datering en verwerking.

Geraadpleegde bronnen

- ALF, A., B. BRENZINGER, G. HASZPRUNAR, M. SCHRÖDL & E. SCHWABE, 2020. A guide to marine molluscs of Europe. – ConchBooks, Hackenheim.
- BRITISH MUSEUM (NATURAL HISTORY), 1968. British caenozoic fossils. 3rd edition. – British Museum, London.
- BLOKLANDER, A. & J. BROUWER, 1945. Over de fossiele mollusken uit de Westerschelde bij Ellewoudsdijk en hun mogelijke herkomst. – Zoölogische Mededelingen 25(14): 109-139.
- BOUCHET, P. & A. WARÉN, 1985. Revision of the Northeast Atlantic bathyal and abyssal Neogastropoda excluding Turridae (Mollusca, Gastropoda). – Bollettino Malacologico supplemento 1: 579-840.
- CADÉE, G.C. & F.P. WESSELINGH, 2005. Van levend schelpdier naar fossiele schelp: tafonomie van Nederlandse strandschelpen. *Spirula* 343: 36-52. In 2009 bijgewerkt tot Informatieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 13:1-20.
- CENTRAAL SYSTEEM VAN DE STRANDWERKGEMEENSCHAP. Extract 03-06-2021.
- DE BRUYNE, R.H., 2020. Veldgids schelpen - zeeschelpen en weekdieren uit ons Noordzeegebied. – KNNV uitgeverij, Zeist.
- DE BRUYNE, R.H. & T.W. DE BOER, 2008. Schelpen van de Waddeneilanden. Gids van de schelpen en weekdieren van Texel,

- Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. – Fontaine Uitgevers, 's-Graveland.
- DE BRUYNE, R.H., S.J. VAN LEEUWEN, A.W. GMELIG MEYLING & R. DAAN (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). – Uitgeverij Tirion, Utrecht & Stichting ANEMOON, Lisse.
- FOSSIEL.NET. www.paleontica.org. Geraadpleegd 14-06-2021.
- FRAUSSEN, K. & S. WERA, 2010. Schelpen aan de Belgische kust: Weet wat je vindt op het strand. – Lannoo Campus, Leuven.
- HAYWARD, P.J. & J.S. RYLAND, 2012. Handbook of the marine fauna of north-west Europe. – Oxford University Press, Oxford.
- LORIÉ, J., 1887. Contributions a la géologie des Pays Bas III. Le Diluvium plus récent ou sableux et le système Eémien. Archives Teyler, Ser. II, Vol. III: 104-160.
- TESCH, P., 1912. Beiträge zur Kenntnis der marinen Mollusken im West-Europäischen Pliocänbecken. – Mededeelingen van Rijksopsporing van Delfstoffen, no. 4.
- VAN REGTEREN ALTENA, C.O., A. BLOKLANDER & L.P. POWDEROYEN, 1965. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, eerste serie. – Nederlandse Malacologische Vereniging, Leiden.
- WIESE, V. & K. JANKE, 2020. Die Meeresschnecken und -muscheln Deutschlands: Finden - Erkennen - Bestimmen. – Quelle & Meyer Verlag, Wiebelsheim.
- WAARNEMING.NL. www.waarneming.nl/species/598198/. Geraadpleegd 26-05-2021.

Adres van de auteur
k_peeters@hotmail.com

NIEUW BESCHREVEN MARIENE MOLLUSKENSOORTEN

NEW TAXA OF MARINE MOLLUSCS

Marc Lavaleye

Nieuw beschreven onder(soorten) van mariene weekdieren met verwijzing naar de publicatie waarin zij werden geïntroduceerd.

Familiegewijs gerangschikt, families in alfabetische volgorde opgenomen. † fossiele soorten.

De belangrijkste bronnen waaruit deze lijst van nieuw beschreven soorten is samengesteld zijn MolluscaBase <http://www.molluscabase.org>, Paleomalacology <https://en.wikipedia.org/> en de Zoological Record (alleen toegankelijk via bijvoorbeeld de Naturalis bibliotheek).

Newly described marine molluscan sub(species) with reference to the publication in which they were introduced. Arranged by family, families sorted in alphabetical order. † fossil species.

The main sources for this list of newly described species are MolluscaBase <http://www.molluscabase.org>, Paleomalacology <https://en.wikipedia.org/> and the Zoological Record (only available through libraries of some scientific institutes).

Aplacophora / Aculifera

† *Hippopharangites groenlandicus*, *Inughuitoconus* (new genus), *I. borealis*, *Ocruranus kangerluk*, from the Cambrian Stage in Greenland; by Peel, 2021. – Journal of Paleontology 95 (Supplement S83): 1-41.

Polyplacophora

Acanthochitona spratlyenses Sirenko & Nguyen Tai, 2021, from the South China Sea. – Zoosystematica Rossica 30(1): 78-93.

Acanthochitona spratlyenses Sirenko & Nguyen Tai, 2021. Fig. 1D.

Caribbochiton (new genus), *C. guadeloupensis* Sirenko & Anseeuw, 2021, from Guadeloupe & Martinique. – Molluscan Research, doi.org/10.1080/13235818.2021.1941726.

Leptochiton myeikensis Saito & Aung, 2021, from the Andaman Sea, Indo-Pacific. – Bulletin of the National Museum of Nature and Science, ser. A, 47(2): 55-63.

Loricella neoguineensis, *L. solomonensis*, from the Solomon Islands; *Squamophora nierstraszi*, from New Caledonia; by Sirenko, 2021. – Ruthenica 31(2): 51-58.

Stenoplax iansa Jardim & Almeida, 2021,